

OSZCZĘDNOŚĆ

Organ „Związku Galicyjskich Kas Oszczędności“

Wychodzi w połowie każdego miesiąca.

Redaktor

Dr. Zygmunt Gargas.

Redakcyja i Administracyja

Lwów, ulica Lelewela 1. 5.

Prenumerata

roczna z przesyłką pocztową 5 kor.

Ogłoszenia

70 kor. za stronicę, przy powtarzaniu odpowiedni opust.

TREŚĆ: W sprawie reformy kredytu hipotecznego. — W. Góra: Kilka uwag o bilansach Kas oszczędności — Karol Balicki: Odpowiedź. — A. Ossoliński: Nowy system Kasy oszczędności w domu. — Notatki. — Ruch wkładek z Związkowych Kasach oszczędności za miesiąc marzec 1906. — Inseraty.

W sprawie reformy kredytu hipotecznego.

Jak wiadomo, c. k. Namiestnictwo reskryptem z dnia 8 lutego 1906 L. 14541/903 Pr. rozesłało do kas oszczędności w Galicyi kwestyonaryusz, zestawiony przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych i skarbu i po wysłuchaniu rady gospodarczej, w celu zebrania potrzebnych dat do studyów nad reformą kredytu hipotecznego.

W sprawie tej uderzają przewszystkiem dwa momenty: po pierwsze, że w sprawie tak ważnej rozesłano kasom ten kwestyonaryusz w języku niemieckim, przez co niemal uniemożliwiono niektórym kasom a przynajmniej w znacznym stopniu utrudniono dokładną odpowiedź na wszystkie punkty kwestyonaryusza. powtóre, że termin do odpowiedzi określono tak krótki, że udzielenie wyczerpującej odpowiedzi zwłaszcza na punkty 19, 20 i 21 było wprost niemożliwe.

Wydział Związku galicyjskich Kas oszczędności sprawą tą żywo zajmował się na posiedzeniu swem w dniu 31. marca rb. i na podstawie referatu Dra Walentego Staniszewskiego, Dyrektora miejskiej Kasy oszczędności w Krakowie uchwalil zakomunikować kasom swe zapatrywania na kwestye, poruszone w pytaniach 19, 20 i 21 owego kwestyonaryusza.

Wskazówki te rozesłaliśmy kasom po posiedzeniu Wydziału, sądzymy jednak, że nie będzie bez interesu dla czytelników naszego pisma, jeśli cały referat Dra Staniszewskiego przytoczymy.

Kwestyonaryuszem objęte pytania opiewały:

19. Welche Folgen dürfte ein Gesetz haben, welches pro futuro ausschliesslich seitens des Gläubigers prinzipiell undkündbare, längstens binnen 60 Jahren in unveränderlichen Annuitäten rückzahlbare Hypothekendarlehen auf landwirtschaftlichen eventuell auf bauerlichen Liegenschaften zur grandbücherlichen Eintragung zuliesse:

a) für die Entwickelung des Hypothekarkreditgeschäftes der Anstalt.

b) für den Hypothekarkredit im Allgemeinen,
c) für die Geschäftsverhältnisse der Sparkasse überhaupt (in Bezug auf ihre Einnahmen, den Zuwachs der Reserven, die passive Verzinsung, den Reingewinn, eine eventuelle Abdrängung des Hypothekarkreditgeschäftes der Sparkasse ausschliesslich auf den städtischen Hypothekarkredit u. s. w.).

20. Welche Folgen würde eine solche Bestimmung haben, welche auch pro praeterito auf alle, gegenwärtig aushaftenden Hypothekendarlehen eventuell auf alle gegenwärtig bei Kreditanstalten aushaftenden, Anwendung fände, also die Nothwendigkeit der Umwandlung aller kündbaren Kapitalshypotheken in nicht kündbare Annuitätshypotheken mit sich brächte:

a) für das Hypothekarkreditgeschäft der Anstalt,

b) für den Hypothekarkredit überhaupt,
c) für die Geschäftsverhältnisse der Sparkasse.

21. Welche Folgen dürfte eine Zwangstilgung aller bereits aushaftenden Hypotheken ohne Undkündbarkeit haben:

a) auf das Hypothekarkreditgeschäft der Anstalt,

b) für den Hypothekarkredit überhaupt,
c) für die Geschäftsverhältnisse der Sparkasse.

Referat Dra Staniszewskiego opiewa:

C. k. Ministerstwo rolnictwa śledząc od dłuższego czasu kwestye oddłużania gruntów i reformy kredytu hipotecznego postanowiło zebrać potrzebne do wyjaśnienia tych kwestyi daty i w tym celu w porozumieniu z Ministerstem spraw wewnętrznych i skarbu zestawilo szereg pytań, na które instytucye zajmujące się udzielaniem kredytu hipotecznego mają dać szczegółowe wyjaśnienie i odnośny kwestyonaryusz rozesłało do wszystkich Kas oszczędności.

Obok pytań z zakresu statystyki, na które przy pomocy inwentarzy kasowych łatwo dać odpowiedź, obejmuje kwestyonaryusz kilka pytań zasadniczych natury ekonomicznej tak doniosłej wagi, a tak ogólnikowo zestylizowanych, że odpowiedź wyczerpująca w ramach kwestyonaryusza jest albo

niemożliwą, albo z wielkimi trudnościami połączoną.

Dotyczą zresztą te pytania kwestyj, od których rozwiązania zawisła jest cała przyszłość Kas oszczędności, zwłaszcza Kas oszczędności powiatowych — kwestyj życia lub śmierci tych zakładów.

Nic też dziwnego, że kilka Kas oszczędności związkowych zdając sobie sprawę z doniosłości wyznaczonego im przez c. k. Rząd zadania, zwróciło się do Wydziału Związku z prośbą o udzielenie im wskazówek ułatwiających ułożenie odpowiedzi na pytania 19, 20 i 21 kwestyonaryusza.

Wszystkie te trzy pytania zdążają do uzyskania wyjaśnień w tym kierunku, jakie skutki w zakresie kredytu hipotecznego mogłyby za sobą pociągnąć pewne postanowienia prawne przez Rząd projektowane. Odpowiedź byłaby łatwa, gdybyśmy znali całkowitą treść tych postanowień i zrozumieli ich różnorodny stosunek do obowiązującego ustawodawstwa, mieli przed oczyma całkowite tło prawne, na którym rozwijać się ma przyszła działalność naszych zakładów i życie gospodarze w ogóle.

Ale pytania kwestyonaryusza mówią zbyt mało, aby sobie z nich stworzyć obraz tego co będzie podstawą życia prawnego Kas po zaprowadzeniu ustaw w kwestyonaryuszu poruszonych i dlatego uważam za rzecz prawie niemożliwą, na pytania, mające tylko myśl nierozwiniętą, luźną, z prawem pozytywnem niezwiązaną — na pytania o kilku niewiadomych dać jedną jasną pozytywną odpowiedź. Zrozumiałą jest dla każdego rzeczą, że ustawa dopuszczająca do intabulacji jedynie pożyczki annuitetowe, niewypowiedzialne, może na kredyt w ogóle, na kredyt rzeczowy i na działalność kas nie mieć żadnego wpływu lub mieć wpływ olbrzymiej doniosłości, w miarę tego czy ustawą tą zmienione będą lub nie i jak będą zmienione postanowienia ordynacyi egzekucyjnej o intabulacji prawa zastawu dla wykonalnych pretenzyi tudzież przepisy regulatywu dla Kas o sposobie lokacyi funduszów wkładkowych, a odpowiedź na pytanie, jakie skutki wyrzucić może ustawa o przymusowym umarzaniu wierzytelności hipotecznych zawisła oczywiście w głównej mierze od tego, w jaki sposób Rząd w ustawie tej z prawami nabytymi uporać się zamierza.

Sądzę, że nie jest to rzeczą naszą rozwijać myśli rzucone w pytaniach w kierunku różnych ewentualności; taka praca przekraczałaby ramy zakreszone kwestyonaryuszem i nie załatwiałaby prośby Kas związkowych o udzielenie im pozytywnych do odpowiedzi na kwestyonaryusz wskazówek.

Nie mając żadnej podstawy do dalej idących przypuszczeń wychodzę z założenia, że projektowane wedle pytania 19, 20 i 21 ustawy zmienić mają obowiązujące ustawodawstwo tylko o tyle o ile z niem treść tych ustaw w pytaniu wyrażona w sprzeczności pozostaje i wnoszę zgłaszającym się do Związku o wskazówki Kasom związkowym zalecić na pytania 19, 20 i 21 kwestyonaryusza następującą odpowiedź:

ad 19). Wypowiedzialność pożyczek hipotecznych przez Kasy udzielanych ma w kraju naszym teoretyczne tylko znaczenie, gdyż Kasy z prawa wypowiedzenia pożyczki nader wyjątkowy czynią użytek. Wedle odpowiedzi na pytanie 8... Kasa nasza w czasie... letniego swego istnienia zaledwie... razy do tego środka się uciekała. — Praktykowane przy niewypowiedzialnych pożyczkach

zastawienia, wedle których wierzyciel wraz z niedotrzymaniem terminu płatności rat lub innych zobowiązań kontraktowych uprawnionym jest całą wierzytelność ściągnąć, jest daleko surowszą kwalifikacją pożyczki hipotecznej aniżeli jej wypowiedzialność i dlatego z uchylenia tej ostatniej żadnych widocznych dodatnich skutków dla kredytu rolnego i włościańskiego spodziewać się nie należy.

Natomiast zaprowadzenie ustawy, dopuszczającej tylko niewypowiedzialne annuitetowe pożyczki do intabulacji na realnościach włościańskich, spowodowałoby przy niezmiennym zresztą ustawodawstwie dla kredytu hipotecznego wogóle i dla rozwoju Kas oszczędności najszkodliwsze następstwa. — Ustawa taka wyrugowałaby Kasy z dziedziny kredytu rzeczowego dla drobnych gospodarstw rolnych w zupełności i ograniczyła je wyłącznie na kredyt hipoteczny miejski, bo w myśl §. 19. regulatywu Kasy uprawnione są tylko do udzielania pożyczek hipotecznych za wypowiedzeniem. — Gdy zaś wszystkie Kasy oszczędności na prowincyi czerpią warunki egzystencyi swojej przeważnie z interesu kredytowego w dziedzinie kredytu rzeczowego włościańskiego, przeto jasną jest rzeczą, że pozbawienie ich tych warunków egzystencyi równałoby się ich ruinie.

Wykluczenie Kas oszczędności a więc zakładów na zysk nieobliczonych od konkurencyi o kredycie realnym na prowincyi z zakładami na zysk obliczonymi, którym łatwo przyjdzie zrzec się akademickiej klauzuli wypowiedzenia — zmonopolizowałoby na rzecz tych ostatnich cały interes kredytu realnego i otwarłoby na rozścież drzwi niezdrawemu kredytowi osobistemu, który przez egzekucyjne wpisy hipoteczne bardzo łatwo mógłby się stać nieodzownym kredytem rzeczowym.

Kasy oszczędności zwłaszcza powiatowe zapuściły w naszym kraju tak głębokie korzenie i w życiu gospodarczem tak ważną odgrywają rolę, że bez poważnego niebezpieczeństwa dla naszego rolnictwa o jakimś ograniczeniu albo nawet uniemożliwieniu ich ekonomicznej pracy w drodze ustawodawczej absolutnie nie może być mowy.

ad 20). Gdyby postanowienie §. 19. regulatywu, wedle którego wkładki Kas oszczędności tylko w wypowiedzialnych pożyczkach hipotecznych mogły być lokowane — utrzymano w mocy, natenczas wszystkie te Kasy oszczędności, które wyłącznie rolniczy i włościański interes kredytowy uprawiają — a zatem prawie wszystkie Kasy oszczędności powiatowe — musiałyby swój dział hipoteczny zwinąć i pożyczki zlikwidować, gdyby projektowana ustawa miała moc działania pro praeterito, albowiem zamiana pożyczek hipotecznych wypowiedzialnych na pożyczki bez wypowiedzenia byłaby dla nich wobec postanowienia §. 19. regulatywu rzeczą niemożliwą. Likwidacya działu hipotecznego Kas oszczędności powiatowych w Galicyi wywołałaby musiała przewrót ekonomiczny w kraju, z którego doniosłości nikt sobie dzisiaj nie może zdać sprawy a że ona pociągnęłaby za sobą konieczność zwinienia licznych Kas, których wyłącznym prawem polem działania jest włościański kredyt realny to nie ulega żadnej wątpliwości.

Gdyby jednak poruszoną w kwestyonaryuszu ustawą postanowienie §. 19. regulatywu zmieniono i lokację wkładek w niewypowiedzialnych pożyczkach za dopuszczalną uznano, a przez to przemianę pożyczek za wypowiedzeniem na pożyczki niewypowiedzialne umożliwiono — to ustawa taka

poza pewnymi trudnościami i kosztownymi, agendami, które podnosząc na pewien czas koszta administracyjne zakładów, na podrożenie kredytu rzeczowego wpływający musiały — nie pociągałyby zresztą żadnych innych ekonomicznych następstw, gdyż, jak to już wyżej wyjaśniono, wypowiedzialność pożyczek hipotecznych ma u nas tylko akademickie znaczenie.

Zamiana pożyczek ratalnych na anunitetowe napotkałaby z przyczyn jurydycznej natury na większe trudności, aniżeli zamiana wypowiedzialnych na niewypowiedzialne pożyczki, gdyż w ostatnim wypadku rozchodziłoby się tylko o zrzeczenie się pewnych praw ze strony wierzyciela — podczas gdy w pierwszym wypadku mielibyśmy do czynienia z ograniczeniem nabytych praw dłużnika hipotecznego.

ad 21). Przymusowa spłata wszystkich istniejących pożyczek wypowiedzialnych byłaby zarządzeniem, które ani z punktu widzenia jurydycznego ani gospodarczego nie dałoby się usprawiedliwić. Sprecyzowanie skutków, jakieby takie zarządzenie na interes kredytowy naszego zakładu i na kredyt realny wogóle wyrzucić mogło bez bliższego określenia sposobu jego przeprowadzenia — kautel salwujących nabyte prawa prywatne stron i środków łagodzących drastyczność tak radykalnego ekonomicznego zabiegu — jest rzeczą wprost niemożliwą.

Na tak ogólnikowe pytanie, jak je obejmuje punkt 21. kwestyonaryusza możliwą jest tylko ogólnikowa odpowiedź, która brzmi: Przymusowa spłata wszystkich istniejących pożyczek wypowiedzialnych Kas oszczędności równałaby się ekonomicznej katastrofie.

W tym też duchu odpowiedziała Kasa oszczędności miasta Krakowa:

ad 19.

Die Kündbarkeit der Sparcasse-Darlehen hat rein theoretische Bedeutung, weil die Sparcassen nur in höchst seltenen Fällen davon Gebrauch machen. — Unsere Anstalt hat seit ihrer Entstehung d. h. seit dem Jahre 1866 noch kein einziges Hypothekendarlehen gekündigt — Der bei unkündbaren Darlehen übliche Vorbehalt, dass bei Nichteinhaltung der Zahlungstermine der Annuitäten der ganze Darlehenrest sofort fällig wird, wirkt schärfer als die akademische Kündigungsklausel und wir sehen nicht ein, warum gerade nur gegen die Kündbarkeit der Hypothekendarlehen gesetzlich vorgegangen werden soll.

Ein im Punkt 19. des Fragebogens angeregtes Gesetz dürfte für den Hypothekarcredit im allgemeinen und die Entwicklung des Hypothekarcreditgeschäftes der Sparcassen nur höchst nachtheilige Folgen haben.

Die Einführung eines derartigen Gesetzes würde natürlicherweise die Abdrängung des Hypothekarcreditgeschäftes der Sparcassen ausschliesslich auf den städtischen Hypothekarcredit herbeiführen, weil die Sparcassen laut §. 19. des Regulativs nur kündbare Hypothekendarlehen zu ertheilen befugt sind. Dadurch müssten die meisten Sparcassen am flachen Lande, deren Creditgeschäft ausschliesslich in Belehnung von landwirtschaftlichen und bäuerlichen Liegenschaften besteht, ihre Existenz gänzlich einbüßen.

Die Ausschliessung der Sparkassen von der Concurrenz auf dem Gebiete des landwirtschaftlichen Realcredits würde den Realcredit am flachen

Lande zu Gunsten der auf Gewinn berechneten Finanzinstitute, welchen es vollkommen frei steht auf die akademische Kündigungsklausel zu verzichten — monopolisieren und dem ungesunden Personalcredit, welcher durch executive Pfandrechteeintragungen zum ungesunden Realcredit leicht werden kann, offene Thür lassen.

Die Sparcassen, besonders die Bezirkssparcassen haben am flachen Lande bereits so tiefe Wurzeln geschlagen, dass man ohne ernste Gefahr für unsere Landwirtschaft nicht daran denken kann, durch gesetzliche Einschränkungen auf indirektem Wege ihre wirtschaftliche Wirksamkeit zu lähmen oder vielmehr geradezu unmöglich zu machen, zumal, wenn damit nur die Undkündbarkeit der Hypothekendarlehen, also ein Zweck vom höchst zweifelhaften Werthe erstrebt werden soll.

ad 20.

Wenn die Bestimmung des §. 19. des Regulativs, laut welcher die Sparcasseneinlagen nur in kündbaren Hypothekendarlehen eloziert werden dürfen, aufrecht erhalten bliebe — müssten diejenigen Sparcassen, welche ausschliesslich nur landwirtschaftlichen und bäuerlichen Realcredit gewähren, also beinahe sämtliche Bezirkssparcassen ihr Hypothekarcreditgeschäft liquidiren, weil für sie die Umwandlung der kündbaren in unkündbare Hypothekendarlehen nach Einführung eines rückwirkenden Gesetzes angesichts des §. 19. des Regulativs undurchführbar wäre. Die Liquidation des Hypothekarcreditgeschäftes der Sparcassen in Galizien wäre mit der Aufhebung dieser Institute gleichbedeutend und müsste folgerichtig eine wirtschaftliche Umwälzung nach sich ziehen deren Tragweite nicht abzusehen ist.

Würde durch das angeregte Gesetz gleichzeitig die Bestimmung des §. 19. des Sparcassaregulativs abgeändert, die Elozierung der Einlagen in unkündbaren Hypothekendarlehen für zulässig erklärt und dadurch die Umwandlung der kündbaren in unkündbare Darlehen ermöglicht, so würde ein derartiges Gesetz wohl gewisse Schwierigkeiten und kostspielige Agenden, sonst aber keine wirtschaftlichen Folgen mit sich bringen, da wie oben bemerkt die Kündbarkeit der Hypothekendarlehen der Sparcassen nur akademische Bedeutung besitzt.

Die Umwandlung der Kapitalshypotheken in Annuitätshypotheken müsste grösseren Schwierigkeiten begegnen, da hiedurch in die erworbenen Rechte nicht nur der Sparcassen sondern auch der Schuldner, deren Sympathie zwischen Annuitäten und fixen Kapitalsraten geteilt ist, ein Eingriff gemacht wird.

ad 21.

Eine Zwangstilgung aller bereits aushaftenden kündbaren Hypotheken ist weder vom juridischen noch vom wirtschaftlichen Standpunkte denkbar. So allgemein wie die Frage gestellt ist, dieselbe zu beantworten, würde diese Zwangstilgung zu einer ökonomischen Katastrophe. Die Auseinandersetzung der Consequenzen einer derartigen Anordnung ohne Präcisierung der betreffenden Frage überschreitet die Rahmen der uns gestellten Aufgabe.

Nie miej bardzo trafną i obszernie umotywowaną odpowiedź przesłała na powyższe pytanie Kasa oszczędności miasta Jarosławia, a mianowicie:

ad. 19. Vor allem sei hier bemerkt, dass seit dem ganzen zehnjährigen Bestande der Jaroslauer Sparkasse kein einziges Mal ein Hypothekendarlehen seitens der Sparkasse gekündigt wurde und bei normaler Entwicklung mit grösster Wahrscheinlich-

keit auch künftighin nicht gekündigt werden wird. Da zuversichtlich bei allen normalen Sparkassen dieselbe Verhältnisse vorherrschen, so wäre wenigstens für die Sparkassen die Einführung eines Gesetzes, welches unkündbare 60-jährige Hypothekendarlehen zur grundbücherlichen Eintragung auf bäuerliche Liegenschaften zuliesse, entbehrlich. Sollte aber ein derartiges Gesetz eingeführt werden, so werden die Folgen desselben nach Ansicht der gefertigten Sparkasse in jeder Hinsicht schädlich sein.

Das Betriebskapital der Sparkassen wird ausschliesslich aus den Spareinlagen gebildet. Da nun diese ihrer Natur nach zu jeder Zeit gekündigt werden können, so müssen auch die Sparkassen diese Einlagen kündbar anlegen, damit sie über dieselben in Bedarfsfälle verfügen und insbesondere im Falle eines Runs, einer Bestürmung ihren Verpflichtungen nachkommen könnten und nicht zur Liquidierung gedrängt wären. Aus diesem Grunde enthalten bis nun alle Statuten aller Sparkassen eine obligatorische Bestimmung, dass die Hypothekendarlehen auf Annuitäten nur unter Vorbehalt einer halbjährigen, auch dem Schuldner zustehenden, Kündigung gewährt werden können. Unkündbare 60-jährige Annuitäten-Hypothekendarlehen auf bäuerliche Liegenschaften wären vielleicht wohl bei grossen seit Jahrzehnten bestehenden Sparkassen, die über grosse Reservefonde verfügen, möglich. Diese aber verfassen sich bekanntlich in Galizien wenig oder garnicht mit Hypothekarkreditgeschäften auf bäuerliche Liegenschaften, weil diese Kreditgeschäfte grösstenteils ganz unbedeutende, sehr oft nicht bis zu 1000 Kronen reichende Summen zum Gegenstande haben, in Folge dessen einen ganz unbedeutenden Gewinn abwerfen, dagegen durch ihre grössere Anzahl die Administrationskosten unverhältnismässig vermehren. Für Sparkassen, welche erst in Entwicklung begriffen sind, und zwar für die Sparkasse in Jaroslau, die erst seit zehn Jahren besteht und mit circa zwei Millionen Einlagen, über eine Reservefond von kaum 110.000 Kronen verfügt, wäre es angesichts der Kündbarkeit aller Spareinlagen beinahe unmöglich und jedenfalls sehr bedenklich, sich in Gewährung eines langjährigen, unkündbaren Hypothekarkredites einzulassen. Wir sind ja alltäglich Zeugen von einer nicht unbedeutenden Variation des Zinsfusses auf dem Geldmarkte. Es ist also möglich, dass während des langen 60-jährigen Zeitraumes der Zinsfuss eine bedeutende und anhaltende Steigerung erfahren wird. Die Sparkassa würde infolge dessen in die Notlage versetzt sein, den Zinsfuss von den Einlagen, um der Massenkündigung derselben vorzubeugen, auch entsprechend zu steigern. Für diesen Fall muss aber für sie das Recht gewahrt werden, auch den Zinsfuss der Hypothekendarlehen verhältnismässig zu steigern und in dieser Steigerung die notwendige Deckung ihrer passiven Zinsen der Administrationskosten und eines entsprechenden, wenn auch nur ganz winzigen Gewinnes zu suchen. Wie könnten sich also bei dieser Sachlage kleine Sparkassen in unkündbare in unveränderlichen Annuitäten rückzahlbare Hypothekendarlehen einlassen! — Die Sparkassen würden genötigt sein auf diesen Zweig von Kreditgeschäften mit Landleuten gänzlich zu verzichten. Dies würde aber für die Landsbevölkerung unseres Operations-Rayons mit bedeutendem Nachteile verbunden sein, da dieselbe an unserer Anstalt ihre für jetzt einzige Quelle eines billigen und leicht zugänglichen Hypothekarannuitätenkredites verlie-

ren möchte und der Hypothekarkredit für sie in Folge dessen bedeutend verteuert und erschwert sein würde.

Aber auch für die Sparkasse würde die Notwendigkeit den Hypothekarkredit für die Landbevölkerung einzustellen sehr nachteilige Folgen nach sich ziehen. Die Entwicklung des Hypothekarkreditgeschäftes der Anstalt würde dadurch jedenfalls gehemmt, das Gebiet desselben bedeutend begrenzt, das Hypotekargeschäft auf städtische Hypotheken gedrängt und alle Geschäftsverhältnisse der Sparkasse würden infolge dessen in jeder Hinsicht in Bezug auf ihre Einnahmen, Zuwachs der Reserven, passive Verzinsung und Reingewinn bedeutend leiden. — Grund und Boden und namentlich bäuerliche Liegenschaften bilden unbestritten die beste und sicherte Hypothek. Sie steigen konstant im Werte und unterliegen nicht einem unvorgesehenen, nicht selten rapiden Wertwechsel wie Stadthäuser, was namentlich für Jaroslau zu befürchten wäre, da diese Stadt ihren grossen Aufschwung in den zwei letzten zehn Jahren vorwiegend der Einquartierung einer bedeutenden über 6000 Mann zählenden Garnison zu verdanken hat, bei deren eventuellen Verlegung der Schätzwert der Häuser in Folge von leerstehenden Wohnungen erheblich sinken müsste. In Erwägung dieser Eventualität muss die Verwaltung der Sparkasse bei Erteilung von Darlehen auf städtische Hypotheken von Jaroslau, welche mit wenigen Ausnahmen beinahe eine ausschliessliche Grundlage für ihren städtischen Hypothekarkredit bilden, mit aller Vorsicht vorgehen und die Ziffer des Kredites unter der Hälfte des realen Schätzwertes bemessen. Dieses den gegebenen Verhältnissen angemessene, vorsichtige Vorgehen, hat aber diese nachteilige Folge, dass die gefertigte Sparkasse auf dem Gebiete des hiesigen städtischen Hypothekarkredites einer mit Erfolg betriebenen Konkurrenz anderer auf Gewinn berechneter Kreditanstalten, welche gewöhnlich höhere Schätzwerte bei Bemessung des Kredites annehmen, ausgesetzt ist. Die Sparkassa hat nun ihre Hypothekarkreditgeschäfte auf bäuerliche Liegenschaften ausgedehnt und selbe erweitert, so dass diese Kreditgeschäfte sich konstant alljährlich vermehren und der Sparkasse bis dazu eine genügende Entschädigung für den Abfall am städtischen Hypothekarkredite geboten haben. Würde nun die Sparkasse durch Einführung von unkündbaren, langjährigen Annuitäten-Hypothekendarlehen in die Zwangslage versetzt sein, Kreditgeschäfte auf bäuerliche Hypotheken gänzlich einzustellen, so müsste natürlich nach dem oben angeführten eine solche Einstellung für alle Geschäftsverhältnisse der Sparkasse in jeder Beziehung nachteilig sein. Wir müssen hier auch unserer Besorgnis Ausdruck geben, dass kleinere, im Anfangsstadium begriffene Sparkassen, vom Bauernhypothekarkredite abgedrängt und auf städtischen Hypothekarkredit ausschliesslich verwiesen, — leicht in Versuchung kommen könnten, als Bemessungsgrundlage dieses Hypothekarkredites minder vorsichtige Schätzwerte anzunehmen, um gegen Konkurrenz seitens anderer Kreditanstalten Stand halten und angesammelte Baarschaften fruchtbringend anlegen zu können. Eine solche Eventualität würde aber die Sicherheit und den Bestand dieser Sparkassen im hohen Grade gefährden.

Hier sei es uns aber auch gestattet zu bemerken, dass wir gegründete Zweifel darüber hegen, ob ein zu Gunsten der Landbevölkerung geschaffenes Gesetz, welches unkündbare 60-jährige Annui-

täten - Hypothekendarlehen zur Eintragung auf bäuerliche Liegenschaften zuliesse, eben für die Landbevölkerung von Galizien nützlich und zweckmässig wäre. Auf unserer langjährigen Erfahrung beruhend, können wir mit Zuversicht behaupten, dass der galizische Bauer sich nur mit grösstem Widerwillen ein langjähriges Annuitäten - Hypothekendarlehen aufbürden lässt. Er sucht mit Vorliebe kürzere Hypothekendarlehen, die er dann nicht selten zum Ankauf von neuen Grundstücken verwendet, also Hypothekendarlehen sehr oft nur auf 6 oder 12 Jahre, gewöhnlich auf 6 Jahre und nur selten und ausnahmsweise auf 23 Jahre, und ist immer sehr erfreut, aus den betreffenden Bestimmungen des Schuldscheines zu erfahren, dass es ihm frei steht, auch dieses auf längere Zeit genomene Darlehen nach vorhergegangener sechsmonatlicher Kündigung zu jeder Zeit auf einmal abzuzahlen. Ermächt auch sehr oft von diesem Rechte Gebrauch, um dann ein neues, grösseres Hypothekendarlehen zu kontrahieren und dafür neue Grundstücke anzukaufen. Von 60-jährigen Annuitäten - Hypothekendarlehen würden wahrscheinlich nur stark verschuldete, wirtschaftlich schwache Landleute Gebrauch machen wollen, und mit solchen meidet die Sparkasse grundsätzlich alle Geschäftsverhältnisse, um nicht in die Zwanlage versetzt zu sein, exekutive Versteigerung der Liegenschaften anzustrengen.

Es sei hier ferner bemerkt, dass selbstverständlich auch bei Einführung von sechzigjährigen, unkündbaren Annuitätenhypothekendarlehen in dem betreffenden Schuldscheine die Bestimmung aufgenommen werden müsste, dass der Schuldner bei Nichtzahlung einer oder zwei Raten am Verfallstage, der prinzipiellen Unkündbarkeit verlustig wird und dass die Sparkasse, respektive eine andere Kreditanstalt, berechtigt sein soll, in diesem Falle das ganze auständige Kapital sammt Nebengebühren im Exekutionswege auf einmal einzutreiben. Nun ist aber unser galizische Bauer von seiner Unpünktlichkeit bei Zahlung von Annuitätsraten allgemein bekannt, und diese Unpünktlichkeit ist zu seiner zweiten Natur geworden. — Wozu also Gesetze schaffen und Rechtswolthaten aufdrängen, die dem begünstigten Schuldner zweifelhaften Nutzen und den Sparkassen sicheren Nachteil bringen werden? Damit wäre die Beantwortung der Frage ad 19. erschöpft.

ad 20. Die Folgen eines Gesetzes, welches eine Zwangsumwandlung aller gegenwärtig vorhandenen Hypothekendarlehen in unkündbare Annuitäten - Hypothekendarlehen zuliesse, würden für die Geschäftsverhältnisse der Sparkasse in jeder Hinsicht nachteilig sein. Was oben bei Beantwortung der vorangehenden Frage sub 19. angeführt wurde, hat auch hier voll zu gelten. Angesichts der Kündbarkeit der Spareinlagen und angesichts des Wechsels des Zinsfusses, dessen Folgen und Einfluss schon oben ausführlich besprochen wurden, dürfte es für unsere Sparkasse nicht möglich sein, ihre gegenwärtige Hypothekendarlehen für die Zukunft als unkündbare Annuitäten - Hypothekendarlehen zu überlassen, und sie würde gezwungen sein, alle bäuerliche Hypothekendarlehen im gesetzlichen Übergangstermine, der doch bei den Parteien gewährt werden müsste, — zu kündigen. Die durch massenhafte Abzahlung gekündigter Darlehen herbeigeführte Anhäufung von grossen Baarschaften dürfte leicht die Sparkasse in Verlegenheit bringen in Bezug auf die sichere und fruchtbringende Elozierung derselben und die Sparkasse könnte dadurch einem nicht unerheblichen Vermögensschaden aus-

gesetzt werden, da sie beim Bedarfsabgange von entsprechenden Hypotheken notgedrungen sein könnte, angesammelte Baarschaften bei anderen Kreditanstalten mit Verlust, auf niedrige Zinsen anzulegen oder aber sogar um grössere Verlusten vorzubeugen, Spareinlagen zu kündigen, was nicht nur für die interessierten Parteien Verluste an Zinsen mit sich bringen, aber auch den Bestand der Sparkasse stark erschüttern könnte.

ad 21. Die Folgen einer solchen Zwangstilgung würde für die Sparkasse in jeder Beziehung mit Nachteil verbunden sein und wir berufen uns zur Begründung dieser Ansicht auf dass, was wir soeben ad 19. und 29 angeführt haben, namentlich aber auch auf die bereits sub 20 besprochene Gefahr, welche für den Bestand der Sparkasse durch massenhafte Zwangstilgung aller aushaftenden bäuerlichen Hypothekarschulden und übergrosse Ansammlung von Baarschaften erwachsen könnte.

Galicyjska Kasa oszczędności dała łączną odpowiedź na wszystkie trzy pytania :

ad 19, 20 i 21. Bei der Sparkasse kommen im Sinne der Regulativs vom 27/9 1844 und der demselben genau angepassten Statuten nur kündbare Darlehen vor. Angesichts dessen, dass den Einlegern das Recht nicht benommen werden darf, ihre Einlagen eventuell gegen verhältnissmässig kurzfristige Kündigung jederzeit zu beheben und anderseits angesicht der Thatsache, dass es den Sparkassen entschieden sehr schwer fallen würde bei Abgang resp. nicht unbeträchtlichen Reduzierung des Hypothekarkredites — im Falle dessen prinzipieller Unkündbarkeit — einen anderen im gleichen Sinne ausgiebigen und sicheren Elozierungsmodus ausfindig zu machen, — würde eine die prinzipielle Unkündbarkeit — sei es pro futuro oder auch und umso mehr pro praeterito — statuierende Gesetzbestimmung für den Hypothekarcredit und überhaupt für die Geschäftsverhältnisse der Sparkassa nicht ohne nachtheilige Rückwirkung bleiben und konnte nur für jene Kreditanstalten keine Gefahren nach sich ziehen, welche vorwiegend mit eigenem Betriebscapitale operiren oder Hypothekardarlehen nur in Pfandbriefen erteilen

Powiatowa Kasa oszczędności w Wieliczce odpowiedziało.

19.) Die Parteien und besonders die landwirtschaftliche Bevölkerung haben mehr Sympathie für Hypothekendarlehen auf die Dauer von 5 bis zu 20 Jahren.

Längere Hypothekarkredite werden von den Parteien nicht verlangt.

Die unkündbaren Darlehen sind für die Sparkassen speziell sehr schädlich, weil 1) der Werth einer Realität, auf welcher ein Darlehen bucherlich einverleibt ist, während der Dauer von 30 bis 60 Jahren unverhältnissmässig sich reduziert, — wesshalb solches Hypothekardarlehen ihre pupilmässige Garantie verliert; 2) weil die Sparkasse, welche ihr Kapital auf lange Jahre auf Hypotheken ausgeliehen hat, nicht im Stande ist, sich weiter zu entwickeln und im Falle einer Gesamt-Kündigung der Spareinlagen wahrscheinlich die Auszahlungen einstellen und in Folge dessen wegen Mangel eines mobilen Kapitals das ganze Geschäft liquidiren müsste; und 3) im Falle einer Bezahlung von auf bäuerlichen Liegenschaften, einverlebten Hypothekardarlehen wäre die Sparkasse nur auf den städtischen Hypothekarkredit begrenzt und dadurch gezwungen, eine Menge von Spareinlagen zu kündigen und bar auszuzahlen, was zu Folge hätte, dass der allgemeine Umlauf in einer Sparkasse zu einem

drritten Theile reduzirt sein würde, und dadurch der ewentuelle Reingerin. der Zuwachs der Reserven sehr zweifelhaft wäre.

20.) Die Einführung einer solchen Bestimmung könnte den Sparkassen einen grossen Schaden anthun, da der grösste Theil der Hypotekardarlehen gekündigt und einbezahlt werden und da weiter der Hypotekarkredit sich nicht mehr entwickeln würde, müsste die Sparkasse ebenfalls einen Schaden erleiden. wie dies bereits sub Nr. 19. erwähnt wurde.

21.) Im Falle einer Zwangstilgung aller aushaftenden Hypoteken würde das Hypotekarkreditgeschäft überhaupt aufgelöst und dadurch die Existenz der Sparkassen in Frage gestellt werden.

Odpowiedź Kasy oszczędności miasta Drohobycza opiewa:

19 Ein derartiges Gesetz würde keine gute Folgen haben u. z.: weder für die Entwicklung des Hypothekarcreditgeschäftes unserer Anstalt noch für den Hypothekarcredit im Allgemeinen, da die Sparkassen mit Rücksicht auf die Kündbarkeit der Spareinlagen nur kündbare und auf kürzere Zeit, wie auf höchstens 20 bis 30 Jahren Hypothekardarlehen zu ertheilen im Stande sind. Durch ein Gesetz im obigen Sinne würden im allgemeinen die Geschäftsverhältnisse der Sparcasse viel leiden die Kasse wäre bei den jetzigen Verhältnissen ganz einfach nicht in der Lage unkündbare Darlehen zu ertheilen und müsste die Dotation für Hypothekarcredit bedeutend reduzieren und anderweitige Elocierung des Kapitals ausfindig machen.

20. Eine solche Bestimmung wäre ganz einfach ein Ruin für die Sparcasse, welche im Falle einer grösseren Kündigung der Spareinlagen der Möglichkeit verlustig wäre ihre Fonde mobil zu machen. Sowohl das Hypothekarcreditgeschäft der Anstalt sowie der Hypothekarcredit und im allgemeinen die Geschäftsverhältnisse der Sparcasse könnten grossen Schaden erleiden.

Eine derartige Zwangstilgung aller aushaftenden Hypoteken könnte ebenfalls bedeutenden Schaden zufügen, da die Anstalt für längere Zeit eine der grössten Absatzquellen resp. eine der sichersten Elocierung ihrer Tonde verlieren möchte.

Kilka uwag o bilansach Kas oszczędności.

(Ciąg dalszy).

II. Już nie tylko wadliwość terminologii, ale wprost brak systemu, daje się zauważyć przy bilansowaniu rozmaitych funduszków rezerwowych i ich pokrycia.

Przed wymienieniem konkretnych wypadków niepoprawnego bilansowania funduszków rezerwowych, należałoby omówić w krótkości ich znaczenie ekonomiczne i prawne.

Funduszami rezerwowymi nazywamy te części rocznego zysku kas oszczędn. towarzystw akcyjnych, stowarzyszeń zarobkowych i tym podobnych instytucji, których nie wypłacono na żadne cele (jak n. p. cele dobroczynne przy kasach oszczędn., dywidendy i remuneracye przy towarz. akcyjnych

i t. p.) natomiast mają one przeznaczenie służyć bądź to do finansowego wzmocnienia danej instytucji, bądź to zabezpieczenia się od przyszłych nieprzewidywalnych strat, bądź też dla dania dalszej rękojmi wierzycielom przedsiębiorstwa.

Te nadwyżki tworzą w towarzystwach akcyjnych i stowarzyszeniach zarobkowych przyrost majątku ponad kapitał nominalny akcyonaryuszów lub udziałowców, w kasach oszczędności zaś, w których kapitał zakładowy jest spłacalny stanowią sam majątek instytucji.

Fundusze rezerwowe stoją zawsze po stronie biernej bilansu i absorbują tę część aktywów przedsiębiorstwa, która ma być wstrzymana od wypłat.

Fundusze rezerwowe dzielimy ze względu na cele, jakim mają służyć, na:

- a) fundusze rezerwowe ogólne
  - b) " " " poszczególne,
- ze względu zaś na sposób ich pokrycia na:
- a) fundusze rezerwowe pokryte
  - b) " " " niepokryte
- albo dokładniej na:
- a) fundusze rezerw. specjalnie pokryte i
  - b) " " " ogólnie " "

Ogólne fundusze rezerwowe mają służyć do pokrycia strat bliżej nie oznaczonych, do finansowego wzmocnienia instytucji i t. p.: poszczególne zaś fundusze do pokrycia bliżej oznaczonych strat t. j. poniesionych w pewnych działach przedsiębiorstwa, n. p. fundusz rezerwowy dla różnic kursowych przy efektach, fundusz rezerwowy pożyczek hipotecznych i t. d.

Funduszków pensyjnych i fundacyjnych nie zaliczamy tutaj, ponieważ pierwszym zadaniem jest pokrycie strat pewnych i obliczalnych jak wypłata emerytury urzędnikom, pensye wdowie; drugie są własnością fundacyi. — Jedne i drugie nie tworzą majątku, względnie zwyżki majątkowej instytucji, nie są zatem funduszami rezerwowymi w ścisłym tego słowa znaczeniu.

Pytanie nasuwające się tutaj mianowicie: czy korzystniejsze są fundusze rezerwowe ogólne, czy też poszczególne — dałoby się rozstrzygnąć jak następuje:

Jeżeli fundusz ma bezwarunkowo pozostać w instytucji, a nie ma być pod żadnym warunkiem na inny cel, jak w fundacyi oznaczono, użyty w takim, ale tylko w takim razie jest tworzenie poszczególnych funduszków uzasadnione. Ustawa r. 1844 przewiduje dla Kas oszczędności tylko jeden taki poszczególny fundusz rezerwowy a to fundusz rezerwowy dla różnic kursowych przy papierach wartościowych.

W tym wypadku jest tworzenie funduszu poszczególnego najzupełniej uzasadnione, z powodu, że zyski osiągnięte przy zwyżce kursowej efektów będących jeszcze własnością pewnej Kasy oszczędności nie zostały jeszcze zrealizowane i dlatego winne być bezwarunkowo wstrzymane od wypłaty, a służyć tylko do pokrycia ewentualnych strat w tym samym dziale.

Zazwyczaj jednak tworzą instytucye finansowe fundusze poszczególne bez koniecznej potrzeby, a skutkiem tego jest, że bilanse tych instytucji mogą wykazywać straty przy równoczesnym istnieniu funduszków rezerwowych.

Twierdzenie to poprze następujący przykład:

Bilans pewnej instytucji finansowej opiewa:

Stan czynny: Stan bierny:

Różne aktywa K. 1.520.000.	Różne pasywa K 450.000.
	Fund. rezerw. ogólny " 50.000.
	" " poszczeg. " 20.000.

Jeśli w następnym roku z powodu strat aktywa danej instytucji zmniejszają się o K. 70.000 — to w takim razie musimy bilansować, o ile strata nie pochodzi z działu przedsiębiorstwa dla którego stworzono fundusz poszczególny, jak następuje:

Stan czynny: Stan bierny:

Różne aktywa K. 1.450.000. —	Różne pasywa K. 1.450.000.
Strata " 20.000. —	Fund. poszczególny " 20.000.

Bilans jest zatem bierny, wykazuje stratę jakkolwiek mamy fundusze, które mogłyby być użyte do pokrycia owej straty; jest zatem wadliwy, bo na pokrycie strat mają być użyte w pierwszym rzędzie zyski a później dopiero pierwotny majątek instytucji.

Przy przeglądaniu przedłożonych mi bilansów znalazłem kilka przykładów zupełnie niepotrzebnego wyszczególniania funduszy rezerwowych.

N. p. Bilans Powiatowej Kasy Oszczędności w Dolinie za rok 1904 wykazuje obok ogólnego funduszu rezerwowego „Fundusz strat K 4300. — W tym wypadku jest wyszczególnienie najzupełniej niepotrzebne, bo przecież fundusz rezerwowy ogólny służy także do pokrycia ewentualnych strat a zatem niema potrzeby ustanawiania nowego funduszu służącego do tego samego celu.

Niewłaściwą z tego samego powodu jest pozycja w bilansie Powiatowej Kasy oszczędności w Nowym Targu za rok 1903 „Rezerwa strat“ K 1000. — i winna być przeniesiona na rachunek ogólnego funduszu rezerwowego

W bilansie tej samej kasy na rok 1904 znajdujemy w miast wyżej wymienionej pozycji, pasywum „Rezerwa odsetek“ K 1000 —

Jest to widocznie ta sama pozycja, a przechrzczono ją tylko dla różnaitości, bo znajdujemy między pasywami tego samego bilansu pozycję „Odsetki pobrane za rok 1905.“ — K 5871.58 która już utrzymuje te części zysków odsetkowych które czasowo przypadają na rok przysły; nie zachodzi tu za tem potrzeba tworzenia poszczególnej rezerwy.

Terminologia funduszy rezerwowych jest również często niepoprawna lub nie dość dokładna. Obok nazw „fundusz rezerwowy ogólny“, „fundusz rezerwowy dla różnic kursowych“ znajdujemy w bilansach poszczególnych Kas oszczędności oznaczenia jak n. p. fundusz rezerwowy lit. A, B, C, fundusz specjalny, rezerwa na pokrycie strat i t. p.

Niewłaściwie oznaczoną jest wreszcie pozycja stanu biernego w bilansie Kasy oszczędności miasta Jarosławia za rok 1904

„Fundusz gwarancyjny“ K 4000. —

Ponieważ pozycja ta jest umieszczona jak już wyżej wymieniono pomiędzy pasywami można by sądzić że Kasa oszczędności objęła porękę za jakąś inną instytucję i odpowiada obecnie z tytułu tej gwarancji.

Zdaje się jednak że wymieniona pozycja oznacza fundusz zakładowy Kasy oszczędności do-

starzony swego czasu przez miasto lub założycieli który może być spłacony z rocznych zysków w miarę wzrastania funduszu rezerwowego a dotychczas nie został w zupełności umorzony.

Nazwanie więc, tego funduszu gwarancyjnym, jakkolwiek odpowiada ono przestarzałej terminologii ustawy z roku 1844 może dać tylko fałszywe pojęcie o jego rzeczywistej istocie.

(D. c. n.)

prof. Witold Góra.

Odpowiedź

Autorowi kilku uwag o bilansach Kas oszczędności, zamieszczonych w Nr. 3. Oszczędności z marca 1906 r., str. 21 i 22.

Szanowny autor po zacytowaniu kilku ustępów postanowień ze statutu Związku galic. Kas oszczędności, przystępuje do kwestyi systemu przy zestawianiu bilansów Kas oszczędności, przyczem atoli nie przeprowadziwszy wcale postawionej tezy, ogranicza się wyłącznie na krytyce pojedynczych rubryk, a raczej, jak się sam wyraża, poszczególnych pozycji bilansów.

Wypowiedziawszy kilka luźnych uwag o prawdziwości i jasności bilansów i po zdefiniowaniu pojęcia „bilansu“, dochodzi w swym wywodzie do konkluzji co najmniej niewłaściwych, przyczem unika starannie objawienia zdania swego w kierunku, jakby on dla osiągnięcia owej prawdziwości i jasności omawiane przezeń pozycje oznaczył.

I tak:

1) Kasa oszczędności w Buczaczu w bilansie za r. 1904 pomieszcza w stanie czynnym pozycję „Pożyczki na drobne wpisy 19.354 K 58 h.“

Szanowny autor artykułu twierdzi, że ta nazwa nic nie oznacza.

Jakto nic? Przecież oznacza „pożyczki“ — a jakie to są pożyczki, to z przeglądu poszczególnych rachunków, stronica 7. bilansu dowiadujemy się, że są to pożyczki hipoteczne, wydawane w kwotach po 100 kor., z terminem zwrotu do 3 lub 5 lat.

Czyli to wyjaśnienie dla każdego „Zawodowca“ nie jest zrozumiałem. Szanowny autor chciałby może, aby w bilansie wydrukowano: „Pożyczki hipoteczne na drobne wpisy, udzielane przez Dyrekcyę w kwotach po 100 kor., z terminem zwrotu do 3 lub 5 lat na zwykłe skrypta dłużne po myśli ustawy itd.“

Zapewne, że takie oznaczenie, przeznaczone dla gazety, we formie przygodnego artykułu, byłoby na miejscu, lecz nie w bilansie, w którym cyfrom towarzyszyć powinno zwięzłe oznaczenie odnośnego działu rachunkowego.

2) W bilansie innych Kas, razi Szanownego autora artykułu nazwa: „Zaliczki zwrotne“, gdyż określenie to, jak twierdzi, nie jest chyba żadnem oznaczeniem, skoro każda zaliczka z natury rzeczy ma być zwrotna.

Przepraszam Szanownego p. profesora, każda zaliczka w ścisłe tego słowa znaczeniu, nie jest

z natury rzeczy zwrotna, gdyż mamy zaliczki z natury rzeczy zwrotne i zaliczki do wyrachowania.

Jeżeli za dłużnika hipotecznego po myśli skryptu dłużnego, zeznanego w formie aktu notaryalnego, płacę n. p. policę asekuracyjną, lub asygnuję pewną kwotę na przeprowadzenie jakiejś egzekucyi, to takie zaliczki są zwrotne obie od dłużnika.

Jeżeli natomiast na pokrycie pomniejszych kosztów administracyjnych, otrzymuje ktoś zaliczkę i ma z niej po pewnym czasie złożyć rachunek, taka zaliczka nie jest zwrotna, lecz zaliczką rachunkiem pokrytą. Z natury rzeczy nie jest zatem każda zaliczka zwrotna w tem znaczeniu, jak Szanowny autor tłumaczy.

Zaliczki zwrotne oznaczają a priori część majątku czynnego gospodarstwa, natomiast zaliczkom do wyrachowania zbywa na tem znaczeniu i dlatego celem zapobieżenia sztucznemu powiększeniu majątku czynnego, należy je od tamtych ściśle odróżnić. Nazwa „Zaliczki zwrotne“ jest zatem zupełnie trafną, gdyż jasno określa pozycje tym rachunkiem objęte.

A propos zaliczek niechaj mi wolno będzie uczynić tę dalszą uwagę, że błędem jest, jakoby w potocznej mowie wyraz „zaliczka“ był synonimem pojęcia pożyczki. Zaliczka bowiem — jak to wyżej wykazano — może lecz nie musi mieć znaczenia pożyczki.

Ponadto bilansując zaliczki obok pożyczek wszelkiego rodzaju, statutem dopuszczalnych, uwydatnia się jasno różnorodność ich prawnej natury.

Wobec powyższego mogę wszystkie inne zarządy Kas, dotknięte uwagą autora o „zaliczkach“ uspokoić, że bilanse ich są dla każdego, chcącego je zrozumieć, jasne i wyraźne.

W bilansie Kasy oszczędności kołomyjskiej nie jest Szanownemu autorowi jasną pozycją stanu czynnego za rok 1905 „Zaliczki z funduszu obrotowego Kasy, na koszt budowy własnego gmachu“. Niezrozumienie to jest konsekwencją błędnego pojmowania pojęcia „zaliczki“ a nadto wpływem zbyt pobieżnego zbadania bilansu Kasy, jako takiej i bilansu funduszu rezerwowego.

Otóż pomijając kwestyę, że Szanowny autor winien był mieć na oku, iż żadna z Kas oszczędności nie buduje własnych gmachów z funduszu obrotowego, tylko na ten cel obraca fundusze rezerwowe w całości lub w części, to było obowiązkiem jego jako zawodowca dla tej pozycji wykazanej po stronie „Winien“ bilansu Kasy oszczędności, wyszukać wierzyciela, czego domagać się mamy tem więcej prawo, że szanowny autor na wstępie swego artykułu powiada: „że do kwestyi o praktycznym znaczeniu należy bezwarunkowo kwestya rachunkowości kupieckiej“ — ja zaś z innej strony dodam: „i jej ścisłość i znajomość i zastosowanie“.

Zamknięcie rachunków Kasy oszczędności miasta Kołomyi, obejmuje bilanse Kasy oszczędności, funduszu rezerwowego, funduszu emerytalnego itd. W bilansie funduszu rezerwowego ta sama kwota 59.126 K 30 h. wstawioną jest po stronie „Ma“. Oceniając pozycję tę w bilansie Kasy oszczędności po stronie „Winien“ i w bilansie funduszu rezerwowego po stronie „Ma“, nie trudno się zeryntować, że kwota 59.126 K 30 h. jest częścią majątku czynnego Kasy, a długiem funduszu rezer-

wowego, czyli, że fundusz rezerwowy winien jest funduszowi obrotowemu zaliczkę, którą otrzymał na koszt budowy własnego gmachu.

Jasność ta wynika z teoryi rachunkowości wogóle, a w szczególności z elementarnych zasad o rachunkowości; przypuszczać chyba należy, że każdy „zawodowiec“ ma dokładne pojęcie o obdłużaniu i uwierzytelnianiu obrachunków odnosnego gospodarstwa i doskonale znane mu jest stanowisko bilansu, wobec obrachunków w dniu zamknięcia.

Wyrazem wartości gmachu jest inna pozycya w rachunku funduszu rezerwowego, natomiast kwota 59,126 K 30 h. jest zaliczką zwrotną z funduszu rezerwowego.

Szanownego autora odsyłam również co do tej pozycyi „do przeglądu poszczególnych rachunków“, w którym uwidoczniło, w jaki sposób zaliczka ta rok rocznie się amortyzuje.

Dla wiadomości Szanownego autora tak cennego artykułu dodać muszę, że c. k. Namiestnictwo zatwierdzając bilans Kasy za r. 1902, w swym re-skrypcie z dnia 7. stycznia 1905 L. 108.026/04 wyraźnie poleciło, by pozycję tę nazywać w bilansie „Zaliczka funduszu obrotowego na koszt budowy własnego gmachu“, gdyż przedtem pozycya ta figurowała w bilansach jako nazwa „Dług funduszu rezerwowego do funduszu obrotowego Kasy z powodu budowy własnego gmachu“. A teraz przystąpię do drugiej niejasnej pozycyi bilansu Kasy oszczędności w Kołomyi, a mianowicie:

„Giro-obligo z weksli reeskontowanych w Banku austro-węgierskim w kwocie 333.173 K 18 h. Czytając końcowe kombinacje Szanownego autora, odnoszące się do pozycyi powyższej, mimowolnie chciałoby się wierzyć, że Szanownemu profesorowi przytrafił się bezwiedny lapsus. Giro-obligo z weksli reeskontowanych są to poprostu weksle reeskontowane.

Nazwa tej pozycyi jest przyjętą we wszystkich kasach większych, jak lwowska Kasa oszczędności, zresztą Związek Kas, tak a nie inaczej pozycję tę oznaczać polecił, gdyż w dawniejszych bilansach pozycya ta była wyrażaną jako „weksle reeskontowane“.

Sądzę, że każdemu zawodowcowi a nawet laikowi zrozumiałem powinno być takie określenie pozycyi bilansu.

Ale idźmy dalej.

Nie będę nużył czytelnika wykładem teoryi wekslowej na poruszony przez Szanownego autora temat poprzedników i następców wekslowych, ale wolę przystąpić do umówienia zarzutu pod względem książkowania weksli reeskontowanych. Szanowny autor twierdzi, że w bilansie Kasy oszczędności kołomyjskiej nie znalazł w stanie czynnym żadnej pozycyi, któraby równoważyła passywę z „Giro-obligo weksli reeskontowanych“.

Domyślam się, o co chodzi; prawdopodobnie o to, aby w bilansie w stanie czynnym rubrykę weksle eskontowane podzielić:

- a) na weksle w portfelu.
- b) na weksle w reeskoncie.

Gdyby Szanowny autor swe życzenie był w jakikolwiek sposób sformułował, byłbym sobie pomyślał: „Quot capita tot sensus“ i na tem sprawę zakończył.

Skoro jednak autor zdanie swoje stawia jako tezę niezbita, to z mego stanowiska zaznaczyć mu-

muszę, że nawet na powyższy rozdział weksli nie godzę się, a to z powodu zasad rachunkowości w ogóle.

Bilans jest zwierciadłem księgi głównej.

Rachunek weksli eskontowanych w dniu zamknięcia, uwierzytelnia się pozostałą sumą wartości weksli eskontowanych od rachunku bilansu zamknięcia.

O wekslach reeskontowanych na tym obrachunku mowy być nie może, a jeżeli tak jest, nie widzę potrzeby „weksle eskontowane“ dzielić na „weksle w portfelu i w reeskoncie“.

Rachunek weksli reeskontowanych, jako sam dla siebie odrębny, wykazuje wartość weksli, na które zaciągnąłem pożyczkę (przepraszam za wyrażenie) i za które pobrałem gotówkę. Gotówka w dniu reeskontu weksli, przeszła do Kasy i z rachunku Kasy wydana została n. p. na wypłatę wkładek oszczędności, na lombard papierów i tym podobnie.

Z tego wynika, że pozycyi biernej „Giro-obligo z weksli reeskontowanych“ nie można równoważyć specjalnie jakąś pewną pozycyą stanu czynnego, gdyż taką pozycyą równoważyć może tylko cały stan czynny majątku. Dlatego poszukiwania za korespondującą pozycyą dla tej rubryki w stanie czynnym bilansu, były poszukiwaniami co najmniej nie „zawodowca“. Szanowny p. autor nie znalazłszy tej równowagi, ratuje siebie kombinowaniem

i tak:

a) że instytucya posiada nieściągalne weksle za 333.173 K 18 h.; w każdym razie jest to bardzo poważna kwota, wynosząca prawie 25% od ogólnego stanu pożyczek tj. 1,349,648 K 21 h.

b) że wszystkie weksle są ściągalne, a Kasa pod nazwą zobowiązania żyrowego stworzyła sobie z różnych zysków prawdziwy fundusz rezerwowy i wreszcie

c) że aktywum, pretensya żyrowa do poprzedników wekslowych jest ukryta pomiędzy innymi aktywami.

Sąd o tych wnioskach przekazuję potomności, mnie tylko żal Banku austro-węgierskiego, że jest tak naiwny i wszystkie nieściągalne weksle z portfela Kasy u siebie reeskontuje.

W Kołomyi, dnia 5. marca 1906.

Karol Balicki

Naczelnik biur Kasy oszczędności.

Nowy system Kasy oszczędności w domu.

Redakcyja „Oszczędności“ doniosła nam już w poprzednim numerze 3., krótką notatkę o tak zwanych puszkach oszczędnościowych, które licnie za granicą rozpowszechniają.

Sledząc przebieg tej sprawy od dłuższego czasu, pragnę trochę obszerniej nasze dotyczące organa Zarządów Kas obznajomić — i zainteresować tą nowością.

Nie chcę tutaj powtarzać, co już niejednokrotnie w naszym organie poruszałem, że drobne oszczędności w Kasach austriackich wogóle a i galicyjskich, nie były i nie są wogóle uwzględniane i dla udogodnienia, przyzwyczajania, zachęty i ściągania tych drobnych oszczędności nic dotąd u nas nie robiono. Już przed paru laty Dr. Manfred Berliner, dyr. Kasy oszczędn. w Hanowerze, krytykował austr. Kasy, że hołdują idei ściągania większych kapitałów do siebie. Dr. Tadeusz Lopuszań-

ski wykazał cyfrowo, że poziom liczebny najniższych wkładek, obniża się na korzyść wyższych. Dyrektor Nikorowicz przytacza w ostatnim numerze „Oszczędności“ statystykę najświeższą, że ilość większych wkładek wzrasta.

Bezwątpienia wiele czynników i okoliczności składa się na to, że napływ wkładek większych do Kas oszczędności przybywa. Tymczasem Zarządy Kas nie są w położeniu, zwłaszcza w dużych miastach, ażeby szukały, starały się lub rozszerzały swoje agendy. Już i z przyczyn technicznych, do zbierania mniejszych wkładek. Wszak to dobrze rozumiemy, że z wkładką 1.000 K, to ta sama praca z przeprowadzeniem całego aparatu rachunkowo-kasowo-kontrolnego, co i z 2 koronami.

I faktem jest, że od założenia pierwszej Kasy oszczędności w kraju, a więc przeszło od pół wieku, do dnia dzisiejszego, ani na krok nie postąpiono w kierunku ściągania drobnych wkładek do Kas oszczędności.

Została jedynie martwa litera prawa w naszych statutach, „że Kasa oszczędności przyjmuje chociażby najmniejszą wkładkę, lub — przyjmuje począwszy od 25 h.“.

Czysta ironia! Bo już dziś nikt z tak drobną kwotą — ani nawet z 1 K do kasy, nie poleci. Klientela, któraby ewentualnie, takie drobne kwoty składać chciała, to godziny obecne w Kasach oszczędności zupełnie do tego nie są zastosowane, wreszcie coby też powiedział urzędnik, n. p. we Lwowie lub Krakowie, przyjmujący wkładki, gdyby miał n. p. kilka zgłoszeń po 25 h. do ulokowania na książeczki.

Ponieważ obecne warunki Kasy nie sprzyjają drobnym wkładkom, chociaż Kasa oszczędn. była, jest i powinna być, z szczególnym uwzględnieniem składających wogóle, przeto rozchodzą się te drobne i małe wkładki bez ekonomicznego znaczenia, lub po innych zakładach, jeżeli jeszcze krajowych, to dobrze — lecz gorzej, gdy się dodają do pocztowej Kasy oszcz., z której nasze społeczeństwo — i ludność z dotyczącego okręgu, żadnej nie odnosi korzyści. — Rząd centralny dobrze zrozumiał znaczenie ściągania tych małych wkładek i dlatego to udogodnił i formę odbierania i czas.

A zwróćmy się na chwilę do innych państw n. p. do Niemiec, to zobaczymy, że przy takiej olbrzymiej ilości Kas oszcz. (około 1.500), sprawa ściągania wkładek tych najdrobniejszych nie schodzi, że się tak wyrażę, z porządku dziennego. Wszystkie możliwe sposoby i systemy, że ich nawet trudno wyliczyć, próbują i stosują zarządy Kas, w celu zachęty przyzwyczajania i obliczania oszczędności. Dowodem tego gorące rozprawy na zjeździe delegatów Kas oszcz. w Berlinie z powodu systemu Augusta Szerla.

U nas, nawiasem mówiąc, pojawiła się w r. 1905. naszego redaktora p. Dr. Zygmunta Gargasa książeczka pt. „Loterya a oszczędność“, rzecz cenna i umiejętnie opracowana — lecz niestety poszła w zapomnienie — nawet bez dyskusji.

Nadmienić jeszcze muszę, że na odbytem zgromadzeniu delegatów związkowych Kas oszcz. w Berlinie, prawie wszyscy oświadczyli się za koniecznością wyszukania najlepszego sposobu, ażeby mniej zamożnemu ułatwić i udogodnić składanie najdrobniejszej oszczędności.

Uznano, że system marek oszczędnościowych, urządzanie agentur do przyjmowania itp. wiele już dobrze zrobiły i piękny skutek przyniosły, lecz te wszystkie urządzenia są jeszcze niewystarczające i należy wprowadzić w każdym domu Kasę

oszczędności i zdaje się, że system za pomocą puszek oszczędnościowych, z odnośnieniem — będzie prawdziwie skuteczny i właściwą drogą do osiągnięcia celu. Fakt, że w krajach północnych osiągnięto już nadzwyczajne rezultaty.

System z puszkami oszczędności, przewyższa wszystkie dotąd urządzenia, połączone z odbiorami, przesyłaniem itp., przewyższa nawet system pocztowych Kas oszczęd., a nawet system niedawno zaprowadzony w Anglii tak zwanych „Automatów oszczędnościowych“, na publicznych placach, dla których założono niedawno towarzystwo, a dla zwolenników tego systemu w połączeniu z Kasami oszczędności w państwie niemieckim silnie odzywały się głosy.

Już z końcem r. 1804. wysłano do Danii, Norwegii, Szwecji, Finlandyi przeszło 20.000 puszek do składowania. N. p. wielki bank w Kopenhadze „Danske Landmansbank“ posiada w obrocie 8.000 sztuk, zła manipulacja, że co 14 dni kasowy wózny udaje się do właścicieli puszek, otwiera je w obecności posiadaczy, zapomocą juksty, kwituje walutę, oddając kopię. — Postarano się, że wkładki oszczędności o 40% wzrosły. — Wogóle formy zaprowadzenia tego nowego systemu, jak dotąd zebrane moje wiadomości sięgają są różne. Zdaniem mojem i u nas dadzą się osiągnąć skuteczne wyniki, jeżeli zarządy Kas z całą gorliwością i silną wolą, zwłaszcza kierownicy zechcą się energicznie zająć.

W Austrii zaprowadziła system z puszkami, Czeska Kasa oszczędności w Pradze, dnia 5. grudnia 1905 r. i wydała do 31. grudnia t. r. 3.055 sztuk składającym, z których 186 zgłosiło się do Kasy z ubieranymi oszczędnościami do 31 grudnia w kwocie 6.003 K 31 h.

W bieżącym roku zaprowadziła już Kasa oszcz. w Pilźnie, a po bch. powiatowej, gal Kasa we Lwowie i Kasa oszczędności w Tarnopolu zamówiła już 500 sztuk.

W ogólnych zarysach poruszyłem, godny nadsładowania system z puszkami oszczędności, w celu wywołania akcji w tej sprawie, zastrzegając sobie bliższe omówienie na mającym się odbyć wkrótce zgromadzeniu delegatów Związku naszych Kas we Lwowie.

A. Ossoliński

Notatki.

Posiedzenie Wydziału Związku galicyjskich kas oszczędności odbyło się w dniu 31. marca 1906. Przewodniczący Wiceprezes Dr. Walenty Staniszewski. Po odczytaniu o przyjęciu protokołu poprzedniego posiedzenia odczytano pismo, wystosowane przez Prezesa Dra Jana Kantego Steczkowskiego treści następującej:

„Do Świetnego Wydziału Związku galicyjskich kas oszczędności we Lwowie

Objawszy z dniem 1. stycznia rb. stanowisko, na którym z formalnych nawet względów w reprezentacji Związku gal. kas oszczędności udziału nadal brać nie mogę, składam w ręce Świetnego Wydziału godność członka i przewodniczącego Wydziału.

Dziękując wszystkim Panom kolegom za okazywaną mi zawsze życzliwość jak nie mniej za używaną mi a prawdziwą miłością sprawy publicznej dyktowane poparcie zarówno przy tworzeniu Związku jak i w dalszych jego pracach, mogę śmiało wyrazić przekonanie, że przyszłość, powodzenie i rozwój Związku, pozostającego pod dziel-

niem i wypróbowanem kierownictwem WPanów, są bezsprzecznie zapewnione.

Będę szczęśliwym, jeśli u WPanów znajdę to samo dla siebie przyjazne uczucie jakie ja dla nich zawsze zachowam mimo ustąpienia z Ich grona.

Z wysokim poważaniem

Steczkowski.

Rezygnację tę z żalem przyjęto do wiadomości a ponadto Wydział uchwalił in gremio wraz z biurem Związku udać się do Dra Steczkowskiego z pożegnaniem i podziękowaniem za Jego dotychczasową działalność około stworzenia i rozwoju Związku.

Następnie sekretarz biura odczytał sprawozdanie z czynności biura, które po krótkiej dyskusji przyjęto do wiadomości poczem Dr. Staniszewski w obszerniejszym wywodzie, który podajemy na wstępie numeru omawiał sprawę, poruszoną pytaniami 19. 20 i 21 rozesłanego kasom przez c. k. Namiestnictwo kwestyonaryusza w sprawie zamierzonej reformy kredytu hipotecznego. Wnioski referenta przyjęto a ponadto uchwalił Wydział zapatrywania wyrażone w odpowiedziach na pyt. 19. 20 i 21 zakomunikować imieniem Związkowych kas c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych, skarbu i rolnictwa.

Z porządku dziennego omówiono sprawozdania lustratora z lustracji: powiatowej kasy oszczędności w Wadowicach i miejskiej kasy oszczędności w Podgórzu. Uwagi i uchwały Wydziału zakomunikowane będą tym kasom po wygotowaniu odnośnych referatów.

W sprawie założenia Banku związkowego kas oszczędności Wydział wysłuchał sprawozdania delegatów pp. Dra Staniszewskiego i Strzyżowskiego, którzy z ramienia Związku pertraktowali z Bankiem związkowym czeskich kas oszczędności co do kooperatywnego współdziałania obu Związków. Zgodnie z propozycją delegatów uchwalono przedłożyć sprawozdanie delegatów Walnemu Zgromadzeniu z wnioskiem:

1). Walne Zgromadzenie przyjmuje do wiadomości sprawozdanie delegatów.

2). Walne Zgromadzenie wyraża życzenie, aby Wydział obmyślił formę i sposób kooperatywnego działania ze Związkiem czeskich kas oszczędności i Bankiem związkowym czeskich kas oszczędności (Ustredni Banka ceskych sporitelen) i odpowiednie wnioski przedłożył na następne Walne Zgromadzenie.

W końcu uchwalono zwołać Walne Zgromadzenie delegatów Związkowych kas oszczędności na koniec kwietnia lub początek maja.

Sprostowanie. W umieszczonym w Nrze 2 artykule Dyrektora A. Nikorowicza p. t. Kilka cyfr z rozwoju kas oszczędności i oprocentowania wkładek, zakradła się w ostatnim wierszu artykułu (str. 14) pomyłka, którą zapewne uważny czytelnik sam sprostował i zaniast: „uwagi więc moje mają być znowu na czasie“, odczytał: „uwagi więc moje mogą być znowu na czasie“.

Kasa oszczędności miasta Stryja. W Stryju dnia 2. dokonała rada miejska wyboru nowego Wydziału Kasy oszczędności miasta Stryja.

Na lat 3 do wydziału weszli panowie: Apfelgrün, Borak, dr. Falk, Długosz, Dr. Bylina, prof. Halagarda, dr. Kaleta, inspektor kolei Komorra, burmistrz Stojalowski, rejent Matkowski, lekarz Rosenberg, dr. Fruchtmann Henryk, kontrolor Storch, ks. dziekan Cisko, radca Warywoda, Frisch, Daum Konrad, prof. Niebieszczański.

Ruch wkładek w Związkowych kasach oszczędności za miesiąc marzec 1906.

	‰	Stan kapitału wkładowego z dniem 28. lutego. 1906		W ciągu miesiąca marca.						Różnica		Stan kapitału wkładowego z dniem 31. marca 1906.		
		K.	h.	Wynosiły wkładki			wypłacono			K.	h.	K.	h.	
				stron	K.	h.	stron	K.	h.					
Bochnia . . . . . m.	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bochnia . . . . . p.	4 1/2	2,379.738	97	259	72.588	20	121	41.305	29	+	31.282	91	2.411.021	88
Bohorodczany . . . . . p.	4 1/2	451.481	54	84	12.296	77	36	8.440	42	+	3.450	35	455.937	89
Brzeżany . . . . . p.	4 1/2	1,278.662	18	100	71.641	73	97	43.557	83	+	23.083	85	1.301.746	03
Buczacz . . . . . p.	3,5	1,529.094	06	124	138.170	65	85	73.971	83	+	64.198	77	1,593.292	83
Dobromil . . . . . m.	4 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dolina . . . . . p.	4 1/2	1,219.820	62	144	72.051	80	209	60.581	71	+	11.470	09	1,231.290	71
Drohobycz . . . . . m.	4	2,132.999	01	110	95.060	39	93	107.180	74	+	12.120	35	2.120.578	66
Gorlice *) . . . . . p.	4 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horodenka *) . . . . . p.	4 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jarosław . . . . . m.	4 1/2	2,030.934	32	241	161.225	70	192	63.132	84	+	93.092	86	2.029.027	18
Katuz . . . . . p.	4 1/2	889.782	53	84	22.431	56	80	28.102	93	+	5.671	37	884.111	16
Kołomyja . . . . . m.	4	4,569.928	33	522	260.015	03	534	258.652	89	+	1.362	44	4.571.290	47
Kraków . . . . . m.	4	35,318.113	73	2560	934.022	19	2463	1,127.197	68	+	133.175	49	35,184.938	24
Kraków . . . . . p.	4	19,508.365	93	1640	976.820	16	1239	656.237	69	+	320.582	47	19,828.948	40
Lwów . . . . . gal.	3,6	80,390.073	31	9504	3,350.031	10	9760	3,482.675	66	+	132.644	56	80,257.428	75
Mielec . . . . . p.	4 1/2	531.054	38	?	25.656	19	?	14.893	23	+	10.757	96	541.812	34
Myślenice . . . . . p.	4, 4 1/2	1,244.140	06	?	51.971	12	?	27.835	94	+	24.135	18	1,268.275	24
Nowy Sącz . . . . . m.	4	4,257.347	54	325	159.730	29	319	191.684	72	+	31.954	43	4,225.393	11
Nowy Targ . . . . . p.	4 1/2	1,288.707	19	147	65.770	43	101	34.790	77	+	30.979	66	1,319.686	85
Podgórze . . . . . m.	4	3,117.018	30	285	97.370	—	310	118.975	51	+	21.605	51	3,095.412	79
Przemysł . . . . . m.	4	7,812.652	20	489	246.478	05	474	371.337	66	+	124.859	61	7,687.792	59
Rzeszów . . . . . m.	4	3,670.433	24	266	113.699	69	256	97.479	20	+	16.220	49	3,686.653	73
Sambor . . . . . m.	4	5,463.644	78	443	216.416	39	346	168.612	41	+	47.803	93	5,511.448	76
Sambor . . . . . p.	4	435.091	76	—	13.933	33	27	8.797	40	+	5.135	93	440.227	69
Sanok . . . . . m.	4 1/2	1,044.075	83	139	111.860	49	69	65.310	28	+	43.550	21	1,090.626	04
Sniatyn*) . . . . . m.	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sniatyn*) . . . . . p.	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sokal . . . . . m.	4 1/2	932.605	97	98	51.383	63	88	25.802	43	+	25.581	20	1,008.187	17
Stryj . . . . . m.	4	2,386.485	58	295	209.907	43	246	168.450	01	+	41.457	42	2,427.943	—
Tarnobrzeg . . . . . p.	4 1/2, 5	1,068.312	35	?	33.007	40	?	22.125	56	+	10.881	84	1,079.194	19
Tarnopol . . . . . m.	3 3/4	6,836.784	71	926	370.415	66	890	372.729	56	+	2.313	90	6,834.470	81
Trembowla . . . . . p.	4 1/2	946.686	72	135	36.787	01	117	28.786	89	+	8.000	12	954.686	84
Wadowice . . . . . p.	4	4,645.905	76	302	241.487	19	271	192.749	50	+	48.737	69	4,694.643	45
Wieliczka . . . . . p.	4 1/2	3,569.990	41	181	111.341	93	167	112.811	97	+	1.469	99	3,568.520	42
Zaleszczyki . . . . . p.	4 1/2, 5	581.139	90	51	20.759	16	44	20.492	50	+	267	26	581.407	16

*) Do chwili zamknięcia numeru wykazu nie otrzymaliśmy.

Wydawnictwo Towarzystwa higienicznego.

Miasta ogrodowe.

PODAŁ

Dr. Zygmunt Gargas

(Odczyt na zebraniu Tow. higienicznego)

Lwów 1906.

Do nabycia w księgarni A. Altenberga

Cena 40 hl.

Staraniem Związku galicyjskich kas oszczędności we Lwowie wydany został:

„Zbiór norm i przepisów prawnych odnoszących się do kas oszczędności. — Lwów 1904.”

Cena za egzemplarz wynosi K. 2—, z przesyłką pocztową poleconą K. 2,35.

Wytykę zamówionych egzemplarzy skutecznie Biuro Związku gal. kas oszczędności.

Wiedeński Bank Związkowy FILIA WE LWOWIE.

Kapitał akcyjny:
K. 80,000.000.

Fundusze rezerwowe:
K. 23,027,428-13.

LWÓW

we własnym gmachu przy
ul. Jagiellońskiej l. 3.

Telefon nr. 57. Dyrekcja
Telefon nr. 358. Kantor
wymiany.

Zakład centralny
Wiedeń

PHILIP: Auggis n.Z.
Horno, Budapest, Czernowce, Grae, Prosejlaw, W. Neustadt i St. Polten.
12 kantorów wymiany i kas depozytowych we Wiedniu.

Załatwia wszelkie interesa bankowe oraz transakcje w zakresie kantorów wymiany wchodzące a mianowicie:

Przyjmuje wkładki w rachunku czekowym i w rachunku bieżącym. Przyjmuje wkładki na 3% kształeczki wkładowe. Oprocentowanie rozpoczyna się z dniem następnym po złożeniu wkładki a kończy się z dniem poprzedzającym podjęcie wkładki. Podatek rentowy opłaca bank z własnych funduszy. Eskontuje weksle, otwiera kredyty i udziela zaliczki w podkład papierów wartościowych. Przeprowadza wszelkie obroty giełdowe na targach krajowych i zagranicznych. Kupuje i sprzedaje papiery wartościowe, waluty i przekazy na zagraniczne miejsca.

Wydaje listy kredytowe na wszystkie kraje. Wymienia kupony i wylosowane papiery wartościowe. Inkasuje weksła we wszystkich miejscach krajowych i zagranicznych. Przechowuje papiery wartościowe i zarządza nimi. Ubezpiecza papiery wartościowe przed stratami z wylosowania. Rewiduje bezpłatnie numera losów i innych papierów wartościowych, podlegających losowaniu. Najkorzystniejsze. Pilne czuwanie nad interesami klientów. Ułatwienia wszelkiego rodzaju, umożliwione doświadczeniem i rozgałęzionymi stosunkami w całym świecie kupieckim,

JAN BROMILSKI

we Lwowie ul. Karola Ludwika (Grand Hotel).

Skład papierów, przyborów do pisania i rysowania
poleca wyrobu krajowego

Księgi buchalteryczne, najrozmaitsze z tekstem polskim, księgi kopjowe etc.
Wykonuje księgi i druki dla kas oszczędności podług podanych wzorów, papiery listowe i koperty z nagłówkami, stampile, numeratory, pieczętki papierowe, gumowe i t. p.

Ceny niższe! Stałym odbiorcom opust!

Długoletni dostawca Gal. Kasy Oszczędności i innych Instytucyi.

DOM BANKOWY

Kantor wymiany

SOKAL & LILIJEN

kupuje i sprzedaje wszelkie **papiery wartościowe i waluty zagraniczne** po możliwie najskrupulatniejszych kursach, uskutecznia pod takimi samymi warunkami wszelkie **zlecenia giełdowe** zarówno na giełdzie wiedeńskiej jak i na giełdach zagranicznych, **wypłaca wszelkie kupony** możliwie bez potrącenia jakiegokolwiek prowizyi inkasowej.

Nakładem Związku gal. Kas oszczędności
wyszła rozprawa

Dra Zygmunta Gargasa

Loterya a oszczędność.

Lwów, 1905. str. 68.

Cena za egzemplarz 1 korona.

Do nabycia we wszystkich księgarniach

Filia c. k. uprz. austriackiego

Zakładu kredytowego

dla handlu i przemysłu

WE LWOWIE

wydaje codziennie (z wyjątkiem niedziel i świąt) w godzinach od 9 do 12 przedpoł.
i od 3 do 4 popoł.

Książeczki wkładkowe

z $3\frac{6}{10}$ procentowaniem

Na żądanie wypłaca kwoty do 5000 k. jednego dnia i na jedną książeczkę bez wypowiedzenia.

Kupuje i sprzedaje

wszelkie papiery wartościowe i monety po kursie dziennym bez doliczenia prowizyi, wydaje przekazy i akredytywy na zagraniczne miejsca, przyjmuje zlecenia giełdowe, bierze w przechowanie papiery wartościowe i udziela na nie zaliczek.

Bilety wizytowe litografowane Zaproszenia ślubne i balowe.

ETYKIETY na flaszki, pudełka, puszki itp. jednokolorowe lub barwne.

PAPIERY WARTOŚCIOWE, KSIĄŻECZKI KASY OSZCZĘDNOŚCI I UDZIAŁOWE.

KARTY ADRESOWE, NAGŁÓWKI NA LISTY I FAKTURY KUPIECKIE artystycznie wykonane, DYPLOMY, OBRAZY, PLANY, MAPY, NUTY, OGŁOSZENIA, PLAKATY, TUTKI CYGARETOWE, CENNIKI, AUTOGRAFIE i wszelkie roboty w zakresie litograficzno artystyczny wchodzące wykonuje wzorowo i na czas oznaczony.

Od roku 1773 istniejąca

DRUKARNIA

wykonuje wszelkie roboty drukarskie od najdrobniejszych, jako to: koperty, listy kupieckie, memoranda, ogłoszenia, druki gospodarskie itp. do najwykwintniejszych tabel, ilustracye, dzieła i broszury.

Druki tabele dla kas oszczędności i banków.

z poważaniem

PILLER i SPÓŁKA

Lwów, ul. Łyczakowska 1. 3.